

ایک ادکارست گور پر ساد

دیوان گویا

ست کرتار

(۱)

دگر نه ذوق چنیں آمدن نبود مرا
چه حاصل است ازین گنبد کبود مرا
بغیر یاد تو زین زیستن چه سود مرا
هر آنکس که بسوئے تو ره نمود مرا
که شوق روئے تو آورد در سجود مرا

هوائے بندگی آورد در وجود مرا
خوش است عمر که در یاد بگذرد ورنه
در آل زماں که نیائی به یاد میرم
فدا است جان دل من بجاک مقصد پاک
نبود هیچ نشانها ز آسمان و زمین

بغیر یاد تو گویا نمی توانم زیست
بسوئے دوست رهایی دهمند زود مرا

دین و دنیا در کنداں پر پر خسارِ ما
مانے آریم تابِ غمزه مرثگانِ او
گاھے صوفی گاہ زاہد کہ قلندر میشود
قدرِ لعلِ او بجز عاشق نداند هیچ کس

ہر دو عالم قیمتِ یک تارِ موئے یارِ ما
یک نگاہ جانفزائش بس بود در کارِ ما
رنگہائے مختلف دارد بُتِ عیارِ ما
قیمتِ یاقوتِ داند چشمِ گوہرِ بارِ ما

ہر نفس گویا بیا در ز گسِ مخمورِ او
بادہ ہائے شوق مینوشد دلِ ہشیارِ ما

بدہ ساقی مرا یکجامِ جاں زینکنے دہا
مرا در منزلِ جاناں ہمہ عیش و ہمہ شادی
خدا حاضر بود دایم ہمیں دیدارِ پاکش را
چرا بیہودہ میگردی بصرِ او بدشتِ ابدل

بچشمِ پاکِ ہیں آساں کنم منجمدِ مشکِ ہا
جرس بیہودہ مینالد کجا بندیم محملِ ہا
نہ گردا بے در و حائل نہ دریا و نہ ساحلِ ہا
چو آں سلطانِ خواباں کردہ اندر دیدہ منزلِ ہا

چو غیر از ذاتِ پاکش نیست در ہر جا کہ می بینم
بگو گویا کجا بگذارم این دنیا و اہلِ ہا

بیائے ساقی زنگین زئے کن پریاغِ اینجا
انا الحق از لبِ منصورِ گر چوں شیشہ نقلِ کرد
جہاں در یک جا

نشہ لعلِ مے گوشتِ زحق بخشد سراغِ اینجا
نہ آرد تابِ این صہبا کجا جامِ دماغِ اینجا
نکارِ خسارہ تاباں کہ میباید چراغِ اینجا

باپن یکدم کہ یاد آئی تو ان عمرے بسر برین اگر یکدم کسے یا بد بشوق حق فراغ اینجا

دو چشم من کہ دریائے عظیم الشان بود گویا
ز ہر اشکم بود شادابی صد باغ باغ اینجا

رہ رسانِ راہِ حق آمد ادب ہر کجا دیدیم انوارِ خدا
چشم ما غیر از جمالش وانشد خاکِ قدش روشنی دل کند
ہم بدل یادِ خدا وہم بلب بسکہ از صحبت بزرگاں شد جذب
زاں کہ مجملہ خلق را دیدیم رب گر ترا با سالکاں باشد نسب

کیست گویا کو مرادِ دل نیافت
ہر کسے بانفس خود کردہ غضب!

دل اگر دانا بود اندر کنارش یار ہست ہر طرف دیدار اما دیدہ بینا کجاست
سر اگر داری بر دسر اینہہ برپائے او دست اگر داری برودمانِ جانان را بگیر
چشم گر بینا بود در ہر طرف دیدار ہست ہر کجا طورست و ہر سو شعلہ انوار ہست
جاں اگر داری نثارش کن اگر در کار ہست سوئے او مے رو اگر پارا سر رفتار ہست
گر زباں گویا بود در ہر سخن اسرار ہست ہر کجا جامِ محبت دیدہ ام ہر شاربست

بے ادب پارا منہ منطور و شش در راہ عشق

رہ رویے میں راہ را اول قدم ہوا رہت

ہر چہ داری در بساط خود نثار یار کن!
گرترا مانند گویا طبع گو ہر بار ہست

از پیش چشم آل بتِ ناہریاں گذشت
رنجش کہو کرد و دوش پر تمارہ ساخت
ما را بیک اشارہ ابرو شہید کرد
یکدم بخویش راہ نبردیم کہ کیستم

جاناں گذشت تازہ دیدہ جاناں گذشت
از بسکہ دود آہ من از آسماں گذشت
اکنون علاج نیست کہ تیر از کماں گذشت
اے ولے نقد زند گیم رائیگاں گذشت

ہرگز بہ سیرِ روضہ رضواں نے رود
گویا کسے بجانب کوئے بتاں گذشت

بدر و پیش رخت شرمندہ است
چشم ما ہرگز بغیر از حق نہ دید
ما نے لافیم از زہد و ریا
دیگرے را از کجا آریم ما

بلکہ خورشید جہاں ہم بندہ است
اے خوشا چشمیکہ حق بیندہ است
گر گنہ گاریم حق بخشنده است
شور در عالم یکے انگندہ است

حرف غیر از حق نیاید بیچ گاہ
بر لب گویا کہ حق بخشنده است

ہوئے سلطنت و شوق کو بکلا ہی نیست
کسے کہ یافت ترا ہچو ادسپاہی نیست
اسیرِ خطِ ترا حاجتِ رہائی نیست
کدامِ دیدہ کہ در فے سوادِ نور تو نیست

(۹) گدائے کوئے ترا میلِ بادشاہی نیست
ہر آنکہ مملکتِ دل گرفتِ سلطان شد
گدائے درگیر تو بادشاہِ ہر دوسراست
کدامِ دیدہ کہ در فے سوادِ نور تو نیست

فدائے او شو و عذریٰ خواہ اے گویا
کہ در طریقتِ ما بجائے عذرِ خواہی نیست

بے حجاب آنندیں مجلسِ کسے بیکانہ نیست
ہر کہ با خود آشنا شد از خدا بیکانہ نیست
کار ہر دانا نہ باشد کار ہر دیوانہ نیست
بزمِ مستال ہست جائے قصہٴ افسانہ نیست
چوں بصرِ میروی در گوشہٴ پیرانہ نیست
زانکہ در جالش بجز نقشِ رخِ جانانہ نیست

(۱۰) در میانِ بزمِ ما جز قصہٴ جانانہ نیست
بگذر از بیگانگی و شو بخود تو آشنا
شوقِ مولا ہر کر باشد ہماں صاحبِ دل است
ناصحا تا چند گونی قصہٴ ہائے وعظ و پند
ایں متاعِ حق بہ پیشِ صاحبانِ دل بود
ایں متاعِ شوق را از عاشقانِ حق بخواہ

چند میگوئی تو اے گویا بخشِ شوزیں سخن
شوقِ مولا منحصر بر کعبہٴ وبتِ خاہ نیست

از ختن و رچین و ماچین و خطا خواہ گذشت

(۱۱) دل اگر در علقہٴ زلفِ دو تا خواہ گذشت

گدائے کوئے ترا میل بادشاہی نیست
ہر آنکہ مملکت دل گرفت سلطان شد
گدائے درگیر تو بادشاہ ہر دو سراسر است
کدام دیدہ کہ در فے سواد نور تو نیست

ہوئے سلطنت و شوق کجکلاہی نیست
کے کہ یانت ترا ہر چو اوسپاہی نیست
ایسر خط ترا حاجت رہائی نیست
کدام سینہ کہ او محزون الہی نیست

فدائے او شو و عذے خواہ لے گیا
کہ در طریقت ما جائے عذہ خواہی نیست

در میان بزم ما جز قہقہہ جانانہ نیست
بگذر از بیگانگی و شو بخود تو آشنا
شوق مولا ہر کرا باشد ہماں صاحب دل است
ناصر تا چند گونی قہقہہ ہائے وعظ و پند
ایں متاع حق بیش صاحبان دل بود
ایں متاع شوق را از عاشقان حق بخواہ

بے حجاب آمدیں مجلس کسریگانہ نیست
ہر کہ با خود آشنا شد از خدا بیگانہ نیست
کار ہر دانا نہ باشد کار ہر دیوانہ نیست
بزم مثال بہت جائے قہقہہ انانہ نیست
جول بھو میسوی در گوشہ دیرانہ نیست
زانکہ در جانش بجز نقش رخ جانانہ نیست

چند میگوئی تو لے گویا شش خونیں سخن
شوق مولا منحصر بر کعبہ و بت خاہ نیست

از حق و صہن و ما صہن و خطا و غلط گشت

Scanned by CamScanner

بادشاهیِ دو عالم یک نگاہِ مُروئے تو
ایں بساطِ عمر را دریاب کیں بادِ صبا
بادشاهیئے جہاں جز شور و غوغا بیش نیست
از گذشتن ہاچہ مے پُرسی دریں دہرِ خراب

سایۂ زلفِ تو از بالِ ہما خواهد گذشت
از کجا آمدنام و ز کجا خواهد گذشت
پیشِ درویشے کہ اُدا زند عا خواهد گذشت
بادشاہِ خواہد گذشت و ہم گدا خواهد گذشت

شعر گو یا زندگی بخش است چو آبِ حیات
بلکہ از پائیزی ز آب بقا خواهد گذشت

اشب بتماشائے رُخ ریا تو اں رفت
در کوچہٗ عشق ارجہ محال است رسیدن
اے دل بسوئے مدرہ گر میل نداری
چوں دامنم از اشکِ تو شد رشکِ گلستاں
اے دل چو شمشدی واقفِ اسرارِ الہی

سوئے بُتِ عاشق کش عیار تو اں رفت
منصورِ صفت با قدم دار تو اں رفت
بائے بسوئے خانۂ خمّار تو اں رفت
بیہودہ چہرا جانبِ گلزار تو اں رفت
در سینۂ آلِ مخزنِ اسرار تو اں رفت

صدِ روضۂ رضوانست چو درخانۂ شگفتہ
گو یا بچہٗ سوئے درو دیوار تو اں رفت

دیدنی آخر طالبِ مولارہ مولا گرفت
ہر کس سے دل نہا شد از سوا زلفِ تو

حاصلِ عمرِ گرامی را ازین دُنیا گرفت
ایں دلِ دیوانہ ام آخر ہیں سودا گرفت

غیر آں سرور و ال ہرگز نیابد در نظر
از زندائے ناوۃ یسلی دلے شوریدہ ام
خوش نمے آید مرا حرنے بغیر از یاد حق
تا بیانی یک نفس بہر نیازِ خدمت
مے بر آید جان من امروز از راہِ دو چشم

تا تقدیر عنائے او در دیدہ با جا گرفت
بہجوں مجنوں مست گشت و رفتے محو گرفت
تا حدیثِ شوقِ او اندر دلم مادی گرفت
چشم گوہر بار ما خوش کو لوئے لالا گرفت
نوبت دیدار او تا وعدہ نرسد گرفت

غیر حمد حق نیاید برز با نم ہیچ گاہ!
حاصلِ ایس عمر را آخر دلِ گویا گرفت

دل من در فراقِ یار بسوخت
آپچنناں سوختم از اں آتش
من نہ تنہا بسوختم در عشق
سوختم در فراقِ آتشِ یار

جان من بہر آں نگار بسوخت
ہر کہ بشنید چوں چنار بسوخت
ہمہ عالم ازیں شمار بسوخت
پچنیں کیمیا بکار بسوخت

آفریں باد بر دلِ گویا
کہ با اُمیدِ روئے یار بسوخت

از لب و دہن شکر خا الغیاث
الغیاث از غفلت ما الغیاث

از دو چشم مست شہلا الغیاث
Scanned by CamScanner

از نزاع کُفر و دینِ دل برہم است
لویسان شوخ عالم در ربود

بر درِ درگاہِ مولا الغیاث
میکنم از دستِ آنها الغیاث

اے ز دستِ خنجرِ مرگانِ او
میشود خاموش گویا الغیاث

مست را با جامِ رنگینِ احتیاج
محبتِ مردانِ حق بس الود است
از تبسمِ کردہ گلشنِ جہاں
یک نگاہِ لطفِ تو دلِ مے بُرد

تشنہ را با آبِ شیریںِ احتیاج
طالبانِ راہست چندیںِ احتیاج
ہر کہ دیدش کئے بہ گلچیںِ احتیاج
بازے دارم ازاں رایںِ احتیاج

نست گویا غیرِ تو در دو جہاں
با تو دارم از دل و دینِ احتیاج

اے زلفِ عنبرینِ تو گویا نقابِ صبح
میروں برائید آں مہمنِ چوں ز خوابِ صبح
بادیدہ خوابِ ناکِ چوں بیروںِ برآمدی
از مقدمے شریفِ جہاں را دید فروغ

پنہاں چو زیرِ ابرسیہِ آفتابِ صبح
صد طعنہ مے زند بہ رُخِ آفتابِ صبح
شرمندہ گشت از رُخِ تو آفتابِ صبح
چوں برکشد نقابِ ز رُخِ آفتابِ صبح
گویا حرامِ کردم از آئندہ خوابِ صبح

۱۸) مے بُرد دین و دلِ ماچشمِ شوخ
کا کُش فتنہ زنِ ایں عالمِ است
خاکِ پائے روشنیِ دلِ بُود
کے کُند سوئے گلِ وز گس نگاہ

مے کُشد از چاہِ غمِ ماچشمِ شوخ
روئی بخشِ جہاںِ ماچشمِ شوخ
ہادیئے راہِ خداِ ماچشمِ شوخ
ہر کہ دیدہ لذتے باچشمِ شوخ

ہر کہ را گویا غبارِ دلِ بشت
یک نگاہ ہے آنکہ دیدہ چشمِ شوخ

۱۹) بہوش باش کہ ہنگامِ تو بہارِ آمد
در دُنِ مردِ مکِ چشمِ زبکہ جلوہ گراست
بہر طرف کہ رویِ دیدہ مے رود چہ کنم
خبر دہند بیارانِ مدعی کہ امشب
خبر دہند بہ گلہا کہ شگفتند ہمہ
خدا بماند ز غیرتِ جُدا و من خیرال

بہارِ آمد و یارِ آمد و قرارِ آمد
بہر طرف کہ نظرِ کردوئے یارِ آمد
دریں مقدمہ مارا چہ اختیارِ آمد
انا الحق زوہ منصور سوئے دارِ آمد
ازیں نوید کہ آلِ بلبلِ ہزارِ آمد
حدیثِ شوقِ تو از بکہ بیشمارِ آمد

خیالِ حلقہ زلفِ تو میکند گویا
ازیں سبب کہ دلِ از شوقِ بقرارِ آمد

۲۰) طیب عاشقِ بدردِ را دوا چہ کند
ترا کہ یائے بُود لنگ رہنا چہ کند

جمالِ او ہمہ جا بے حجاب جلوہ گراست ترا کہ نیست بیک گوشتِ خاطرِ مجموع بغیر بدرقہٴ عشق کے رسی بادوست	تو در حجابِ خودی یارِ مہ لقا چہ کُند مقامِ امین و خوش گوشہٴ نضا چہ کُند بغیر جذبہٴ شوق تو رہنا چہ کُند
--	--

چوں سرمہٴ دید کئی خاکِ مُرشد اے گویا
جمالِ حق نگری با تو طوطیا چہ کُند

صبا چوں حلقہٴ مئے زلفِ اورا شانہٴ میسازد ندانستم من از روزِ ازل این نقشِ آدم را دل عاشق باندک مُصنعتِ معشوق میگرد برائے گردہٴ ناں، گردِ ہر دوناں چہ میگردی	عجب زنجیر از بہرِ دلِ دیوانہ میسازد کہ نقاش از برائے ماندنِ خود خانہ میسازد سرایا جاں شود ہر کس کہ با جانانہ میسازد طمعِ دیدی کہ آدم را اسیر دانہ میسازد
---	---

مگو از حالِ بیلے با دلِ شوریدہ گویا
کہ شرحِ قصۃٴ مجنوں مرادِ دیوانہ میسازد

ہر دم طوافِ کعبہٴ کوئے تو میکنند صاحبِ دلاں نظارہٴ روئے تو میکنند دلہائے مردہ زندہ زیوئے تو میکنند دیدارِ حق ز شیشہٴ روئے تو میکنند	ہر دم ہزار سجدہ بسوئے تو میکنند ہر جا کہ بنگرند جمالِ تو بنگرند جاں لا نثارِ قیامتِ رعنائ کردہ اند آئینہٴ خدا نمائے ہست روئے تو
--	--

تیرہ دلاں کہ چشم ندارند مطلقاً
 مستانِ شوق غلغلہ دارند در جہاں
 در پردہ جمالِ تو روشن شود جہاں

خورشید را مقابلِ من تو میکنند
 صد جاں فدائے یکسرِ من تو میکنند
 در ہر طرف کہ ذکرِ من تو میکنند

آشفگانِ شوقِ تو گویا صفتِ دُمام
 آواز خوش کلامِ زبُونِ تو میکنند

لے گردشِ چشمے تو کہ ایام ندارد
 صیادِ قضا از پئے دل بُردنِ عاشق
 این عمرِ گراں مایہِ غنیمتِ شمرِ آخر
 تا چند دلاسا کنم این خاطرِ خود را

خورشیدِ فلکِ پیشِ رخت نام ندارد
 جز حلقہٗ زلفِ تو در دام ندارد
 ما صبح ندیدیم کہ او شام ندارد
 بے دیدنِ من تو دل آرام ندارد

این چشم گوہر بار کہ دریا شدہ گویا
 پئے رُونِ دل آسائے تو آرام نہ دارد

تا لعلِ جانفرائے تو گویا نمی شود
 لبِ تشنہ را ز آبِ بَستِ بہت آرزو
 داریم دردِ دل کہ مر او را علاج نیست
 گفتا میان ما و تو سودا نمی شود

من ے روم گرہ زرد لم وانے شود
تا چشم ما بیاد تو دریا نے شود

اندہ ہوائے زلفِ گرہ گیرمہ و شاں
 با ساحلِ مراد کجا آشنا شویم

گویا در انتظار تو چشم سفید شد
من چوں گنم که بے تو دلاسا نمی شود

امشب مہ من اگر بیائی چه شود
یک لحظہ اگر گرہ کشائی چه شود
خوشید صفت اگر برائی چه شود
در دیدہ نشسته دلربائی چه شود
بفروشی اگر بہ نقد خدائی چه شود
از پردہ غیب رونمایی چه شود

پچھل ماہ دو ہفتہ رُونمائی چہ شود
اے جملہ جہاں اسیر زُلفت گشتہ
عالم ہمہ گشتہ است بے تو تارِ یک
یک لحظہ بیا و در چشم بنشیں
ایں ہندوئے خالت کہ بروٹ شیدا است
در دیدہ توئی و من بہر کُئے جویاں

گویا است بہر طرف سراغت جویا
گر گم شدہ را راہنمائی چہ شود

تربانے پہ کہ در ذکرِ خدا آسودہ مے باشد
ہمیشہ نقشِ او در دیدِ مابودہ مے باشد
کہ دایم مردم دُنیا بغم آلودہ مے باشد

قدم آں پہ کہ در راہِ خدا پیمودہ می باشد
بہر سوئے کہ می بینیم بچشم ماسوا ناند
زین فیض رشید کمال مرسل معلوم شد انور

زہے صاحبِ دلے روشن ضمیرِ عارفِ کامل کہ بردرِ گاہِ حق پیشانی اُسوودہ می باشد

یہ قربانِ سرِ کوشِ بگرد و دمِ مزین گویا
اشارتِ تہائے چشم اُمرِ افرودہ می باشد

ہزار تختِ مُصعِ فتادہ در راہ اند ^(۲۶)
فنا پذیرِ بود ہر چہ ہست در عالم
تمام چشمِ تو اں شد پئے نظارہٴ او
تمام دولتِ دُنیا بیکِ نگاہِ بخشند
قلندرِ انِ تو تاج و نگینِ نئے خواہن
نہ عاشقاں کہ از اسرارِ عشق آگاہ اند
ہزار سینہ ز سودائے ہجرِ می کاہن
یقینِ بدلاں کہ گدایانِ اوشہنشاہ اند

ہمیشہ صحبتِ مردانِ حق طلب گویا
کہ طالبانِ خدا و اصلاںِ اللہ اند

گردست و بیا ہمیش پئے کارِ می رود ^(۲۸)
آوازِ لہنِ ترانی بہ ہر دمِ بگوشِ دل
ایں دیدہ نیست آنکہ از واشکِ می چکد
دلدار و دلِ زبسکہ یکے اند در وجود
در ہر دو کوانِ گردنِ اُدر بلند شد
من چوں کنم کہ دلِ بسوئے یارِ می رود
موسیٰ مگر بدیدنِ دیدارِ می رود
جامِ محبتِ است کہ سرشارِ می رود
ز اں دلِ ہمیشہ جانبِ دلدارِ می رود
منصور وار ہر کہ سوئے دارِ می رود
دیگر چرا بکوچہٴ خمتِ یارِ می رود

کیست امروز کہ سودائے نگارے دارد
 دامنِ این شوخ کہ خونِ دو جہاں خواہد ریخت
 دامنِ چشمِ مرا خونِ جگر رنگیں کرد
 سایہ طوبیٰ فردوسِ نخواہد ہرگز
 روتے گلگونِ خودائے شمع برافروزدے

(۲۹)

بادشاہست دیریں دہر کہ یارے دارد
 چشمِ مستِ تو کہ امروز خمارے دارد
 دلِ دیوانہ ماطر فہ بہارے دارد
 ہر کہ منصورِ صفت سایہ دارے دارد
 دلِ پروانہ و بلبلِ بتو کارے دارد

بہرِ دیوانہ اگر سلسلہ ہمارے سازند
 دلِ گویا بہ خمِ زلفِ قراے دارد

۳۰

کسے بحالِ غریبانِ بینوا نہ رسد
 ہزارِ خلدِ بریں را بہ نیم جو خسرند
 طیبِ عشقِ چنیں گفتہ است میگوید
 برائے روشنیِ چشمِ دل اگر خواہی
 بیادِ دوستِ توں عمر را بسر بردن
 تمامِ دولتِ گیتی فدائے خاکِ درش

رسیدہ ایم بجائے کہ بادشاہ نرسد
 از آنکہ ہیچ بدلاں کوئے دلربا نرسد
 بحالِ دردِ غریباں بجزِ خدا نرسد
 بخاکِ درگہ او ہیچ توتیا نرسد
 کہ در برابرِ آں ہیچ کیمیا نرسد
 کہ تا فداش نگرود کسے بجا نرسد

فدائے خاکِ درش میشود ازاں گویا

کہ ہر کہ خاکِ نگرود بمدا نرسد

مُشتِ خاکِ درگہ او کیمیا گر میکُند
 خاکِ درگاہ تو صد تاج است ہر فرقِ مین
 کیمیا گر گز مِس سازد طلا ایں دُور نیست
 صُحبتِ عارف مُیسر گر شود ایں عجب دال
 ہر گدا را بادشاہِ ہفت کشور میکُند
 عاصی امِ دل گر ہوئے تاج و افسر میکُند
 طالبِ حق خاک را خورشیدِ نور میکُند
 ایں تنہ را طالبِ حق شوقِ اکبر میکُند

شعرِ گویا ہر کسے کو پشند از جانِ دل
 کئے دلش پر دئے لعل و کانِ گوہر میکُند

مِثلِ دہانِ تنگ تو تنگِ شکر نباشد
 با ہجر آشنا شو گر طالبِ وصالی
 دلمانِ چشمِ بگزار از دستِ بچو مِترِ گال
 شاخِ اُمیدِ عاشق ہرگز ثمر نیگیرد
 ایں مِثلِ را کہ گفتیم ایں خوب تر نباشد
 راہِ کئے بری بمنزلِ تارِ اہرِ نباشد
 تاجیبِ آرزو را پُر از گہرِ نباشد
 از اشکِ آبِ مِترِ گال تا سبز تر نباشد

لے بوا الفصولِ گویا از عشقِ او مزین دم
 کو پانہد دریں راہِ آں را کہ سہرِ نباشد

گلِ ہولیِ بباغِ دہرِ بو کرد
 گلابِ و عنبر و مشکِ دِعبیرے
 زبے بیکاری پُر ز عطرانے
 لبِ چوں غنچہ را تر خندہ خو کرد
 چو بارانِ بارشے از سو بسو کرد
 کہ ہر بیرنگ را خوش رنگِ دلو کرد

گل انشانی دست مبارک
دو عالم گشت رنگین از طیفایش
کے کو دید دیدار مقدس

زمین و آسمان را سرخرو کرد
چو شام جامہ رنگین در گلو کرد
مُراد عمر را حاصل نکو کرد

شود قربان خاکِ راهِ سنگت
دل گویا ہمیں را آرزو کرد

ذکر و منقش بر زباں باشد لذیذ
اے ہے سبب ز نخلانِ شہما
چشم مانوشن ز دیدارِ شہماست
سنبیل زلف تو دل را برده است

نام او اندر جہاں باشد لذیذ
میوہ چوئی در بوستانِ باشد لذیذ
جاں نثارش بسکہ آں باشد لذیذ
آں لبِ لعل تو زال باشد لذیذ

شعر گویا بیش از شیر و شکر
میوہ در مہندستانِ باشد لذیذ

عارفان را سونے او باشد لذیذ
کامل او دلفریب عالم است
دفعہ باغِ ارم قسرباں کُتم
زندہ میگردیم ز بونے مقدس

عاشقان را کونے او باشد لذیذ
سبب ز بخش رُفے او باشد لذیذ
بسکہ مارا کونے او باشد لذیذ
بسکہ مارا بونے او باشد لذیذ

از ہمہ میوه که او باشد لذیذ
آب بخش جسد عالم میثوری

ذکر و یاد و رُخسے او باشد لذیذ
گر ترا ابرُخسے او باشد لذیذ

لذتے گویا نہ باشد بہ ازیں
ہمچو شعرِ رخسے او باشد لذیذ

ز فیضِ محبت اے ابرُخسے فصلِ بہار
تبسم تو جہاں را حیات مے بخش
بغیر عشقِ خدا ہیچ عشق قائم نیست
بہر طرف کہ نگاہے کئی رواں بخشی
خدا کہ در ہمہ حال است حاضر و ناظر
بغیر عارفِ مولا کسے نجات نیافت
ہمیشہ زندہ بود بندہٗ خدا گویا

جہاں چو باغِ ارم پُرشداست از گلزار
قرار دیدہ صاحبِ دلانِ پُر اسرار
بغیر عاشقِ مولا ہمہ فنس اپندار
نگاہِ تست کہ در ہر طرف بود جاندار
گجاست دیدہ کہ بتید بہر طرف دیدار
اجلِ زمین و زمان را گرفتہ در منقار
کہ غیر بندگیش نیست در جہاں آثار

من از جواں کہ پیر شدُم در کنارِ عمر
دم ہائے ماندہ را تو چنین مُغتنم شمار
ہاں مُغتنم شمار دے را بذکرِ حق

اے باتو خوش گذشت مرادِ کنارِ عمر
آخر خزاں بیاورد این تو بہارِ عمر
چو بادِ میرود ز نظر در شمارِ عمر
آبے نبوش یک نفس از جو بہارِ عمر

صد کار کردہ کہ نیاند بکار تو
گویا بکن کہ باز بیاید بکار عمر

ماکہ دیدیم سر کوئے تو اے محرم راز
تا بہ گرد سر کوئے تو بگردید و لم!
از خم کا کل مشکیں دل و دیں بروز ما
مصحفِ روئے تو حافظِ ہمہ را در ہمہ حال

وز ہمہ روئے فلکندیم سرے بہر نیاز
روقتہ خلد بریں را بکنم پا انداز
حاصل عمر ہمیں بود ازیں عمر دراز
خم ابروئے تو محرابِ دل اہل نماز

دلِ من بے تو چنانست چہ گوید گویا
ہمچو آل شمع کہ دایم بودش سوز و گداز

جملہ عالم بے تو حیران است و بس
طالبِ مولا ہمیشہ زندہ است
خالِ مشکینش دلِ عالم ربود
زود بنما آلِ رُخے چو آفتاب

سینہ از ہجر تو پر یان است و بس
برزائش ذکرِ سبحان است و بس
کفر زلفش دامِ اکان است و بس
ایں علاجِ چشم گریان است و بس

دلِ نثارِ قامتِ رعنائے او
طالبِ مولا ہمیشہ زندہ است
خالِ مشکینش دلِ عالم ربود
زود بنما آلِ رُخے چو آفتاب

جاں فدائے جانِ جانان است و بس
ایں علاجِ چشم گریان است و بس
جاں فدائے جانِ جانان است و بس

گر پرسی حالِ گویا یک نفس
ایں علاجِ دروچہ مان است و بس

مدام بادہ کش و مونی صفایے باش
بسوئے غیر میخکن نظر کہ بے بصیرت
بگرد قامت آں شاہ دلربا میگردد
نگویت کہ سوئے دیر یا حرم می رو
بسوئے غیر یونیکانگال چه میگری

تمام زہد شو و رند بینوایے باش
تمام چشم شو و سوئے دوست دایے باش
اسیر حلقہ آں زلف مشکایے باش
بهر طرک کہ روی جانب خدایے باش
دے ز حال دل خسته آشنا می باش

مدام شاگرد شاداب چوں دل گوینا
تمام مطلب و فارغ ز مدعایے باش

همه را سینه بیانست و برایت و برایش
ز خاک کوئے توکان مرمه اهل نظر باشد
مه و خورشید گرد کوئے او گردند و ز شب
بهر سوئے که می بینم جاش جلو گر باشد

دو عالم بهر آں دیدار خیر است و خیرانش
نمی باشد علاجی بر برائے چشم گریانش
عجائب روشنی بخش دو عالم هست احساس
جہاں آشفته و شیدا بدام زلف پچانش

فدہ حبیب زمیں پر لولے لاله ز اشک من
جہاں بگرفتہ ام گوینا بیا و لعل خندانش

ہر کس شمشیدہ است بہ دل گفتگوئے غم
آبرویان ہستی پر کاس است

از صد غم شدید شدہ زود تر خلاص
دلہائے مردہ را بکند زندہ و خلاص

بِیَنی دروَنِ خویش شوی از خودی خلاص
از قیدِ غمِ جہاں بشود جانِ تو خلاص

ایں خود نمائی تو خداست دُور تر
چوں ساکنانِ خدائے راجئی تو خدمت

گویا تو دستِ خود را ازیں حرصِ کوتہ کن
تا اندرونِ خانہ بہ بینی خدائے خاص

سوادِ دیدنِ مازاتکہ بے تو گشت بیاض
تبسمِ لبِ تعلتِ دوائے ہر امراض
بریدِ حیبِ دلم را بہ غمزہ چوں مقراض
جہاں چو باغِ ارم گشتہ اے نہی نیاض

بیاضِ نمر و خراماں وے بہ سیرِ ریاض
برائے ریشِ دلم خندہ تو مرہمِ دس
نگاہِ کرد، متاعِ دلم بہ غارت برو
بہ فیضِ تقدست اے لوبہا گشتنِ حسن

چرا بہ حالتِ گویا نظر نے فگنی
کہ یک نگاہِ تو حاصلِ مرادِ اہلِ اغراض

از قدومِ تست در عالمِ نشاط
دیدہ و دل را کہ بودہ در بباط
تا دریں دُنیا بیابی انبساط
تا بہ آساں بگذری ایں پُلِ صراط
بگذر اے گویا ازیں کہنہ رُباط

بکہ مارا بہت با تو ارتباط
فرشِ کرم در قدومِ راہِ تو
بر فقیرانِ خدا رحمتِ بکُن
دائماں دل را بسوئے حق بیار
نیتِ آسودہ کے در زیرِ چرخ

(۲۵)

بهر گجا که روی جان من خدا حافظ
 بیا که ببلبل و گل با در انتظار تواند
 نمک ز لعل بست ریز بر دل رشیم
 چه خوش بود که خرامد قدت چو سرو بلند

ببرده دل و ایمان من خدا حافظ
 دے بجانب بستان من خدا حافظ
 طپید سینہ بریان من خدا حافظ
 دے بئوئے گلستان من خدا حافظ

بیا بمر دمک دیدہ ام کہ خانہ تست
 درون دیدہ گریان من خدا حافظ

(۲۶)

لے رُخ تو رونق بازار شمع
 محرم حرقات اُورا گشته است
 هر کجا روشن چراغ کرده اند
 تا که بر افروختی رخسار شمع
 گرد رخسار تو از بهر نثار
 بکدامشب نامدی از انتظار

اشک ریزد چشم گوهر بار شمع
 اشک میریزد دل افکار شمع
 یک گله بود است از گلزار شمع
 میشود قربان تو صد بار شمع
 جاں بریزد دیدہ ہائے زار شمع
 سوخت محفل چشم آتشبار شمع

مبخدم گویا تماشائے عجیب
 جملہ عالم خفت و بیدار شمع

(۲۷)

ساقی رفتم و باں بگو باغ

آواز زش او کنم رنگین دماغ

حلقه زلفت دلم را برده بود،
ایں وجودی خاک و آب و آتش است
از شعاعِ پرتو، دیدارِ پاک

یافتم از پیچ تو او را سراغ
در وجود خویشتن هر چار باغ
صد هزاراں هر طرف روشن چراغ

یاد او کن یاد او گویا مدام
تا بیابی از غم عالم فراغ

گر ز راه شوق سازی سینه صاف
از خودی ات دور گشته چوں خدا
عاشقان دارند چوں عشقش مدام
بگذر از لذاتِ این خمسه خواص

زود بینی خویشتن را بے گزاف
دور کن خود بینی و بین بے غلاف
دم مزین در پیشِ شان اے مرد لاف
تا بیابی لذتِ زان جام صاف

گر بجویی راهِ مرشد را مدام
تا شوی گویا مُبَرّا از خلاف

ربودم مقدم و صلش ز من عنانِ فراق
نبود غیر تو در هر دو چشم و ابرویم
هنوز بجز نیاوده بود وصلِ ترا
چنان ز بجزت آتش فتاده در دل من

دہیم تا بکجا شرح داستانِ فراق
نیافتیم در آنجا دگر نشانِ فراق
شنیده ام سخن وصل از زبانِ فراق
کہ برقِ ناله من سوخت خانمانِ فراق

چہ کردہ است فراق تو بر سر گویا
کہ در شمار نیاید مرایان فراق

بشنو از من حرف از رفتار عشق عشق مولا ہر کراہ سمار کرد آں زبے دم کو بیادش بگذرد صد ہزاراں سر بہ کف در راہ او ہر کہ شد در راہ مولا بے ادب اے زبے دل کو ز عشق حق پُر است زندہ مانی وائے نیک خو بادشاہاں سلطنت بگذاشتند!	تا بیانی لذت از گفتار عشق مغتنم داند سر در کار عشق سر ہماں خوش کو رود در کار عشق ایستادہ تکبیر بر دیوار عشق ہمچو منصورش سزود بر دار عشق ختم شدہ پشت فلک از بار عشق بشنوی گرز مزمہ از تار عشق تا شوند آں محرم اسرار عشق
---	---

مرہے جز بندگی دیگر ندید
ہمچو گویا ہر کہ شد بیمار عشق

زاں آفریدہ است مرا آن خدائے پاک در بحر تست جان و دل عاشقاں چنین ایں غفلت است مگر کہ لایا حق	جز حرف حق کہ غیر نیاید ز جسم خاک چوں لالہ داغ بر جگر و سینہ چاک چوں سایہ تو ہست نداریم ہج باک
---	---

تاج و تکیس گذاشته شاہاں زیرِ بہر تو اے خاکِ درگہ تو شفا بخشِ عالم است دنیاست کالِ خراب کنِ ہر دو عالم است	بچشاہ ز رخ نقاب کہ عالم شدہ ہلاک رحمے بکن بحالِ غریبانِ دردناک دارا بنجاک رفته و قاروں شدہ ہلاک
---	---

چشم ہمیش بے تو گہر بار می شود
گویا مثالِ دانہ کہ از خوشہ ہائے تاک

اے کمالِ تو کماست و کماست و کمال اے کہ نزدیک تو از شہِ رگ و عالم حیراں من ندانم کہ کدام کہ کدام کہ کدام دلی من فاسد و دور کوئے تو پرواز کند صاحبِ حالِ بحرِ حروفِ خدا دم نہ زند مرشدِ کابلِ ما بندگیست فرماید بے تو یک دم و نفس هست مرا ہجوسال	اے جمالِ تو جمالت و جمالت و جمال یارِ ما این چہ خیالت و خیالت و خیال بندہٗ اویم و او حافظِ من در ہمہ حال گر ز راہِ کرمِ خویش بہ بخشی پرو بال غیر ذکرِ ہمہ اورا بودش قیل و قال اے زہے فالِ مبارک کہ کند صاحبِ حال ایں وبال است و وبال است و وبال است وبال
--	--

ہر کہ گوید تو چہ باشی و چہ گوید جز تو
گشت حیراں ہمہ عالم ہمہ در عینِ جمال

چوں خدا حاضرست در ہمہ حال (۵۲)
تو چر اے زنی دگر پرو بال؟

حمدِ حق گو، دگر مگو اے جان
غیر یادِ خدا مے کہ گزشت
ما سو نیست ہر کہ مے نگری

صاحبِ قال باش و بندہٗ حال
ایں زوالِ است پیشِ اہلِ کمال
تو چہرا غافلِ ز عینِ وصال

غیر حرفِ خدا مگو، گویا
کہ دگر پوچ بہت قال و مقال

ما کہ خود ہر بندہٗ حق را خدا ہمیدہ ایم
مردمانِ چشمِ ما را احتیاجِ سرِ مہ نیست
ہر نفسِ سرِ برِ زینِ دارِ ایم از بہرِ سجود
بادشاہاں را فقیراں بادشاہی دادہ اند

خوشتن را بندہٗ ایں بندہٗ ما ہمیدہ ایم
بسکہ خاکِ راہِ مردمِ تو تیا ہمیدہ ایم
ما کہ رؤے یارِ خود نورِ خدا ہمیدہ ایم
زاں گدائے کوئے اورا بادشاہ ہمیدہ ایم

مانے خواہیم ملک و مال را گویا ازال
سایہٗ زلفِ ترا بالِ ہما ہمیدہ ایم

درونِ مردمکِ دیدہ دلِ رہا دیدم
بگردِ کعبہ و بیتِ خانہٗ ہر دو گردیدم
بہرِ کجا کہ نظرِ کردم از رہِ تحقیق
گدائی درِ کوئے تو بہرِ سلطانیست

بہرِ طرے کہ نظرِ کردم آشنا دیدم
دگر نیافتم آنجا ہمیں ترا دیدم
وے بخانہٗ دلِ خانہٗ خدا دیدم
خلافتِ دو جہاں ترکِ مدعا دیدم

مرا ز روزِ ازل آمد این ندا گویا
که انتهایِ جہاں را در ابتدا دیدم

از دوست غیر دوست تمنا نمی کنیم
بیار ز گیم که ز گس غلام اوست
هر جا که دیدہ ایم جمال تو دیدہ ایم
ما یار ہمدیم نہ بینیم غیر او!
پروانہ دار گردِ درخ شمع جاں دیم
ما بہر در و خویش مداوا نمی کنیم
ما آرزوئے خضر و مسیحا نمی کنیم
ما جز جمال دوست تماشا نمی کنیم
ما چشم خود بروئے کسہ وانی نمی کنیم
چوں عندلیب بہیدہ غوغا نمی کنیم

گویا خموش باش کہ سودایِ عشق یار
تا این سراسر از سر خود وانی نمی کنیم

ما بیا در حق ہمیشہ زندہ ایم
خود نما را بندگی منظور نیست
در وجودِ خاکیاں پاکی از دست
ما پائے شاہ سرا افگندہ ایم
نیت در ہر چشم غیر از نور او!
ما چہ زنگہ خاکیاں ہمیشہ ہم
دایم از احسان او شرمندہ ایم
او ہمیشہ صاحب دما بندہ ایم
ما خدائے پاک را بینندہ ایم
از دو عالم دست را افشانندہ ایم
محبت مردان حق جوئندہ ایم
تا بدامن دست خود افگندہ ایم

کیست گویا ذاکر نام خدا
بچو خورشیدِ جہاں رخشندہ ایم

ما بندہ عشقِ خدا را نہ شناسیم
آشفۃٔ آنیم کہ آشفۃٔ ماست
چو غیر تو کس نیست بحقیق درینجا
سرپاشدہ پسرشدہ در راہِ محبت

(۵۸)

دشنام ندانیم دُعا را نہ شناسیم
ما شاہ ندانیم گدا را نہ شناسیم
ایں تفرقۂ ما دشمارا نہ شناسیم
گوایم ولیکن سر و پارا نہ شناسیم

ما نیز چو گویا ز ازل مست استیم
ایں قاعدۂ زہد و ریا را نہ شناسیم

ہر گہ نظر بجانبِ دلدار میکنیم
ہر جا کہ دیدہ ایم رُخِ یار دیدہ ایم
زابد مرا ز دیدنِ خواہاں منع مکن
ما جز حدیثِ عشق تو حرف نہ خواندہ ایم

(۵۹)

در یائے ہر دو چشم گہر بار میکنیم
ما کے نظر بجانبِ اغیار میکنیم
ما خود نظر بوائے رُخِ یار میکنیم
در راہِ عشقِ ایں ہمہ تکرار میکنیم

گویا ز نگہ یار کہ مخمور گشتہ ایم
کے خواہشِ شرب پُر اشرار میکنیم

نئے گنجِ بچشمِ غیر شاہِ خود پسند من
بچشمِ خوش نشست آقامتِ بختِ بلند من

تہامی مرده ہارا از تبسم زندہ می سازد
برائے دیدن او دیدہ ام شد چشمہ کوثر
اگر بینی درون من بغیر از خود کجایابی

چوں ریزد آب حیواں از دہان غنچہ خند من
بیا جاناں کہ قربان تو جان مستمند من
کہ غیر از ذکر تو نہ بود درون بند بند من

منم بچشت گل گو یا درون نورِ الامع
بگردش دانا گرد دل پر ہوشمند من

گریاں نشد عند لیب از نگاہ تو
قمری کو کو کند و بلبل نالہ
سوسن چو جامہ کرد مشکین و سنبل
ہر کس کہ بدید ز گس دیدہ ترا

بصحا رفتہ آہو از نگاہ تو
لالہ دل داغ شدہ از نگاہ تو
از زلفت پریشاں از نگاہ تو
ہیچو بلبل شدہ نالاں از نگاہ تو

کے کند گو یا ہوئے خواب و خورد
ہر کہ خوردہ جرع مست از نگاہ تو

ساقی مرا تو جرعہ جاں اشتیاق دہ
در ہر طرف بینیم چوں رخ ترا مدام
چوں بے تو ہیچ نیست جو بینیم بہر ہجاست
چوں صاف گشت آئینہ دل از سواد غم

تاروئے تو بینیم دوری فراق دہ
با دل مرا خلاصی از افتراق دہ
تا دیدہ و دل مرا تو اتفاق دہ
با وصل خود نمائی رہائی ز باق دہ

گویا به ہر کجا کہ بہ بینم جمالِ تو
تا دل مرا خلاصی از دردِ ناکِ دہ

بیوفانیست کسے گر تو وفادار شوی	وقت آنست کہ بروقت خبردار شوی
جاں اگر هست شارِ قدمِ جاناں کُن	دل بدِ دلدارِ بدہ زانکہ تو دلدار شوی
منزلِ عشق دراز است بیپا نتوان رفت	سرِ قدم ساز کہ تا در رو آں یار شوی
گفتگوئے ہمہ کس در ادراکِ خود است	لب فرو بند کہ تا محرمِ اسرار شوی

مے فروشِ دلِ دیوانہ خود را گویا
با اُمیتِ کرمِ آں کہ خسرِ یار شوی